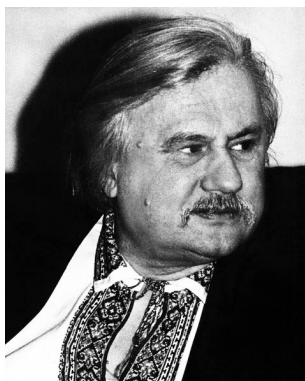

М. М. Ільницький

Калинець Ігор Миронович

КАЛИНЕЦЬ Ігор Миронович (09. 07. 1939, м. Ходорів, нині Жидачів. р-ну Львів. обл.) – письменник, перекладач, громадський діяч. Чоловік [І. Калинець](#). Державна премія України ім. Т. Шевченка (1992). Премії ім. І. Франка (Чикаго, 1977), ім. В. Стуса (1992), фундації О. і Т. Антоновичів (1997). Ордени князя Ярослава Мудрого 5-го ступ. (2008) та Свободи (2009). Закін. Львівський університет (1962). Відтоді працював у Львів. обл. архіві. Його дебютна зб. поезій «Вогонь Купала» (К., 1966; перевид. – Нью-Йорк, 1975) була вилучена з продажу невдовзі після публікації за несумісність із парт. ідеол. догмами. Наступні зб. вийшли за кордоном: «Поезії з України» (Брюссель, 1970; перевид. під назвою «Відчинення вертепу», Л., 2011), «Підсумовуючи мовчання» (Мюнхен, 1971) та «Коронування опудала» (Нью-Йорк, 1972). 11 серпня 1972 К. був заарешт. і за звинуваченням у антирадян. агітації та пропаганді засудж. до 6-ти р. ув'язнення у таборах суворого режиму й 3-х р. заслання, які відбував на Пн. Уралі й Забайкаллі. Перебуваючи у таборі, став чл. ПЕН-клубу. Після звільнення 1981 працював у ЛНБ; від 1992 – у Міжнар. інституті освіти, науки й культури Нац. університету «Львівська політехніка». Твор. доробок К. складає загалом 17 поет. збірок, згрупованих у кн. «Пробуджена Муза» (1962–72; вид. – Варшава, 1991) та «Невольнича Муза» (1973–81; вид. – Балтімор; Торонто, 1991). Найбільший вплив на нього мала поезія [Б.-І. Антонича](#), для повернення імені якого в літературу К. багато зробив, зокрема разом із дружиною знайшов будинок і квартиру, у якій проживав поет, та його могилу; написав розвідку «Знане і незнане про Антонича» (Л., 2011). У твор. плані К., за влас. визнанням, навч. у Б.-І. Антонича будувати збірку як ціліс. твір і за заг. концепцією, і за системою образності, інтонацією, настроєм, ритмомелодикою, а не як окремі вірші, що довільно відібрані до книжки, а також відкривати для читача пласти духовності народу в глибинах язичниц. й християн.

світоглядів. Пункти дотикання були водночас і пунктами відштовхування. Так, якщо в розвитку Б.-І. Антонича рух згори донизу – від шукання «великої гармонії» єднання з абсолютном до розчинення у світі біол. природи, а відтак до апокаліпт. картин антиприроди сучас. міста, – то еволюція К. відбувалася у зворот. напрямі: від яскравого дійства нар. обрядовості до наближення до неба і злиття землі з небом. Якщо для Б.-І. Антонича «горять, як ватра, забобони віків минулих», і він прагне у світогляді своїх краян лемків побачити відлуння прадавнього індоєвроп. світу, колиски європ. культури, то «країну колядок» К. (визначення І. Світличного) пронизує ін. больовий нерв – загроза втрати нац. духовності й ідентичності, бо разом із викоріненням нар. звичаїв і обрядів, знищенням храмів не тільки дробилися «золоті грона іконостасу»: «Це умирали століття, Це умирало прекрасне» («Церква»). Тут уже бачимо перегук не стільки із Б.-І. Антоничем, як із молодим польс. поетом укр. роду [Є. Гарасимовичем-Бронюшицем](#), який теж пережив трагедію спустошення лемків. сіл під час [Акції «Вісла»](#), із болем писав, як догнивають у лопухах або відлітають з димом у небо святі Миколаї та Варвари з лемків. дерев'яних церков (ці вірші друкували в укр. перекладах *О. Лапського* на сторінках г. «Наше слово», щорічнику «Український календар»). Утім, К. читав ці вірші і в оригіналі, а вже у часи укр. незалежності переклав усі його твори укр. тематики, які склали кн. «Руський ліхтар, або Небо лемків» (Л., 2003). Згодом *Б. Рубчак*, здійснюючи порівнял. характеристику специфіки вияву слов'ян. міфологічності у творчості рос. поета В. Хлебникова, укр. Б.-І. Антонича та польс. Є. Гарасимовича-Бронюшиця, відзначав цю тенденцію і в К.

У поезії К. переважає інтелект. та культурне переживання, тому втрата явищ культури означає і втрату частини самого себе і духов. знекровлення народу. Було б явним збідненням бачити у віршах зб. «Вогонь Купала» та «Відчинення вертепу» тільки поетизацію обрядовості й протесту проти наруги над нац. святощами і вірою людей. Є тут мотив злитості лірич. «я» з естетизов. дійсністю від її джерел до сучасності, тобто на тому рівні міфологізації, де минуле, сучасне і майбутнє «зливаються» в суціл. потоці історії: у вірші «Різдво» йдеться не тільки про народження Христа, а й про власне «новонародження» як виразу нац. самоствердження. Одна з особливостей розвитку поет. таланту К. полягає у тому, що кожна його наступна книжка якщо й не заперечує попередньої, то збагачує її новими мотивами. Так, зб. «Відчинення вертепу» є протистоянням зб. «Вогонь Купала»: автор дистанціює себе від зображуваного – пейзажів, будівель, худож. полотен, обрядових дійств. Його вірші тепер – мовби гра, вистава, яку ставить митець з ін. часової перспективи, з атомного віку. Це атомне, яке підносили на щит деякі поети-шістдесятники, у поезіях К. блідне перед голосом традиції, і його лірич. герой безболісно прощається з «віком атомним», щоб, натягнувши «кирею традицій», мандрувати спудеєм з вертеп. скринькою і повести читача в дивовиж. світ вертеп. дійства. У віршах К., самому тоні оповіді прочитуються ноти пародійованості, іронії стосовно здобутків атом. віку. Наголошуючи на своїй старомодності («костур ямбів», «кирея

традицій»), він водночас подає реалії косміч. віку не тільки приземлено, а й будує з них незвичні метафор. сполуки («кратери макітр», «ракетні веретени», «галактики каганцевої містики»), тобто вже на самий атом. вік дивиться мовби через отвір вертеп. шопки. Виникало здивування, чому поезія такого нетрибунного, такого «естетського» поета викликала зусилля режиму виставити її як антирадян. й політичну. Мабуть, передусім тому, що вона була виявом свободи духу, творчістю, яка не перебувала в руслі, визначеному для літ-ри провінц. типу, яка не повинна створювати конкуренції метропол., рос. літ-рі. Чиновники від літ-ри вчували небезпеку цієї творчості радше нутром, аніж могли її обґрунтувати, бо, як свідчать судові матеріали, «наклепницького» (на рад. владу і лад) її характеру не могли довести навіть залучені експерти, на підставі висновків яких будували звинувачення, за якими засудили поета. Якщо поезія К. була опозиц. режимові, то ця опозиційність міститься не в публіцист. інвективах, а у філос. підтекстах, вона засвідчувала, що той світ, який оточує лірич. героя поета, ворожий і чужий людському «я» взагалі, бо вбиває у ньому почуття внутр. свободи, вбиває духовне начало. К. застосовує цікавий прийом зведення прізвища у ранг заг. понять чи назви предмета, що сприймалося як натяк на конкретне явище або подію, які читач міг розгадати. Ці натяки сьогодні варто розшифровувати, бо в недалекому майбутньому вони можуть стати незрозумілими, напр.: «Відпастерникував пастернак, а сього літа Взяв та й засіявся Золотий Тік вівсом» («Золотий Тік у Крилосі»), «бокотей незугарний з огарком в зубах якось вночі осіяв мені пращурів землю» («Світильник») – зашифр. прізвища замовчуваного історика, дослідника Галиц.-Волин. держави Я. Пастернака та проскрибованого художника А. Бокотєя. Так само були названі й ін. «герої», напр., «любчик-голубчик» – мистецтвознавець В. Любчик, який палив художні полотна й розбивав скульптури у Львів. музеї укр. мистецтва. К. у мистецтві вбачає «охоронну грамоту» пам'яті народу. Цикл віршів про мистецтво у зб. «Відчинення вертепу» – один з мотивів, які наскрізним сюжетом ідуть через усю творчість К. то на рівні теми, то як «буд. матеріал» складної метафорики. Цикли «Мій давній голос» та «Калиновий герб» названі інтермедіями, тобто вставками між осн. частинами, що часто практикували у театрі доби бароко (Б.-І. Антонич такі вставки між філос. віршами окреслював як «ліричні інтермеццо»). Цикл «Калиновий герб» стоїть особно в поезії К. до періоду заслання і є цікавим у контекст. плані.

Тут уже не знайдемо перегуків з поезією шістдесятництва, що було помітно у зб. «Вогонь Купала», натомість виразно простежуються риси спорідненості з поетами Київ. школи. Зб. «Підсумовуючи мовчання» (1970) демонструє появу в творчості К. філос.-екзистенц. мотивів. За змістом і стильовими зворотами книга нагадує євангел. притчі, серед яких центр. – «По сей бік дощу», що прочитується як алегорія. Як неможливо пройти попід дощем сухим, так само неможливо зберегти безсторонність у суспільстві, де панує насильство: компроміс закінчується втратою себе – «Вертається дивимось був чоловік та й нема чоловіка». Цикл «Підсумовуючи мовчання» – діалог з бунтівним Митусою із

«Галицько-Волинського літопису», звіряння сумнівів і утвердження у своїх переконаннях, а точніше – діалог із самим собою, де образ Митуси виступає як морал. орієнтир, мірило самооцінки. Цей автобіографізм зосереджує у собі голос поетового покоління, принаймні тих із нього, хто здатний на «Митусину зухвалість», зосереджену в мовчанні. К. називає двох із них: «мова йтиме про Митусу але чому б не згадати Голобородька чи Воробйова моїх ровесників». Рішення прийнято: підсумовування мовчання завершується «верлібровим вироком» – і поезія К. стала хусткою Вероніки, щоб обтерти скривавлене лице усім, хто став на хресну дорогу, – хай навіть те полотно, що завтра стане стягом, сьогодні пошматують. Відтоді у поезії К. виразно виявляється синтез нац. і християн., а під цим оглядом і загальнолюдських первнів. Язичниц. елементи вже не виступають як рівновартісний із християн. компонент нац. культури й духовності – визначал. стали засади євангел. етики: «прощення», «страждання», «терпіння», «сподівання», «тривання». А серед гріхів, які прийняв на себе Христос, щоб грішних урятувати, К. назвав гріх байдужості до вогню – перед страшним судом сумління за позицію «моя хата скраю». Вибір К. – «невольнича муза». Його творчість років ув'язнення і заслання позначена глибокою внутр. рівновагою: насамперед майже немає реалій табір. життя з квадратами заґратов. вікон, обшуками, зовн. несвобода обернулася внутр. свободою. Цей душев. переворот, переболене просвітлення викликали естет. переорієнтацію – переростання, за висловом М. Павлишина, етноромантизму в бароковість. Шкала морал. категорій, яку утверджує К., дедалі більше спирається на засади християн. світобачення укр. бароко 17–18 ст., яке виробило комплекс поет. символів і форм. К. мав перед собою образ Г. Сковороди, до якого для морал. підтримки звертався раніше у зб. «Спогад про світ» (1970). Духовна умиротвореність збагатилася відчуттям подиху вічності, яким пронизаний барок. світогляд і який тепер особливо близький поетові. Характеризуючи збірки тюрем. циклу, К. підкреслив їхню несхожість: «“Світогляд Світовита” – насичений поглядом з чужинецької землі; “Дванадцята сумна книжка” – названа без шукання метафори і повна елегійності та молитов; “Тринадцять алогій” – фактично тринадцята й, може, тому трішки химерна, хоч не позбавлена своєї філософії; “Міф про Козака Мамаю” – поезія, відмінна від попередньої, побудована на фольклорних інтонаціях; “Ладі й Марені” – можливо, вершинна моя книжка, присвячена любові й смерті... Це переважно елегійна поезія, перейнята ностальгією за всім рідним» (г. «Наше слово», Варшава, 1990, 8 липня). Отже, треноси, тобто плачі над хресною дорогою друзів і над могилами багатьох із них, поступаються місцем жанру елегії, який найкраще виражає смуток «святої меланхолії», насамперед почуття ностальгії – туги за батьківщиною, «за рідними місцями й рідними людьми», що її К. трактує як «здоровий смуток», що «допомагало вистояти і не забувати про перспективу». Саме в бароко К. знайшов той тип культури і той стиль, що дозволили якнайповніше розкрити осн. грані його творчої індивідуальності. Бароковість виявляється передусім як спосіб реакції на світ через призму «філософії серця» (цей термін укр. філософа П. Юркевича зустрічається у тексті Калинцевого вірша). Бароко допомогло К. поєднати укр. фольклорні, античні та

християн. образи-символи і досягти не тільки їх орган. сплаву, а й надати їм виразного укр. характеру. Так, давньогрец. Пегас обертається у віршах на коня Козака Мамаю, а єдність Ероса й Танатоса в його любов. ліриці трансформується у слов'ян. Ладу й Марену як вияви універсального через неповторне національне. Лада й Марена з'явилися у поезії К. через посередництво «молодомузівця» В. Пачовського (його поет. зб. мала назву «Ладі й Марені терновий огонь мій...»), не без впливу містич. епосу якого «Золоті Ворота», де осн. персонажі Марко Проклятий та Роксоляна зазнають кількох перевтілень, у «Міфі про Козака Мамаю» вигнанець Мамай перетворюється у лицаря Михайлика і сучас. лицаря – Миколу Горбала. Від Андрія Первозванного – благословителя Київ. гір – уява К. веде до укр. промови Івана-Павла II, а в легенді «Золоті Ворота» вчуваються інтонації «Золотого гомону» П. Тичини. Риси бароковості помітні і в особливостях поетики К., зокрема захопленні символікою чисел, напр., зб. «Тринадцять алогій» (К., 1991), яка справді містить 13 творів, є 13-ю за порядком книжкою поета, а в 33-х поезіях до свого 33-ліття останній, 33-й, вірш виявився «загубленим» (Ю. Шевельов звернув увагу на такі формал. ознаки бароковості творчості К., як циклізація та «нумерування»). Серед циклів зб. «Тринадцять алогій» – зільник, знаки Зодіаку, лапідарій, кольори, звуки, азбуковник, регіони України, місяцеслов, козац. обладунок. 1981 завершилася оригін. поет. творчість К., його мовчання викликало різні тлумачення літ. критиків, одною із найімовірніших причин можна вважати структурну завершеність і цілісність поет. доробку. Логічність такого погляду підтверджує перекладац. діяльність К. та його творчість у ділянці дит. літ-ри. Переклади айренів вірм. поета 14 ст. Н. Кучака знайшли продовження в укр. трансформації віршів лемків. тематики Є. Гарасимовича-Бронюшиця. Твори К. для дітей – цікаве явище в укр. літературі передусім тим, що їхні сюжети та образна фактура базуються на реаліях сучас., зокрема міського, життя («Книжечка для Дзвінки», «Пан Ніхто...», «Майже казки, або Повернення Діви Марії», «Казки зі Львова» та ін.). Окремі твори К. перекладено англ., іспан., нім., польсь., португал., рос., чес., угор., франц. та швед. мовами.

Основні твори

Се ми, Господи. Л., 1993 (співавтор); Пан Ніхто. Стрий, 1994; Про Дівчину і Квіти. К., 1995; Дурні казки. Л., 1996; Слово триваюче. Х., 1997; Терновий колір любові. К., 1998; Казки зі Львова. Л., 1999; 2007; Таке собі. Л., 1999; Ці квіти нестерпні. К., 2000; Зібрання творів: У 2 т. К., 2004; Пісеньки та віршики зі Львова: Для дошкільнят і дітей молодшого та серед. віку. Л., 2006; Поезії. Л., 2008.

Рекомендована література

1. Шевельов Ю. Про двох поетів з княжими іменами // Сучасність. 1992. № 4;
2. Шкраб'юк П. Попід Золоті ворота: Шість елегій про родину Калинців: Докум. біографія. Л., 1997;

3. Ільницький М. Ключем метафори відімкнені уста...: Поезія І. Калинця. Париж; Львів; Цвікау, 2001;
4. Українська поезія під судом КГБ: Кримін. справи Ірини та Ігоря Калинців. Л., 2003;
5. T. Karabowicz. Portret ze skrzydłem archanioła. Lublin, 2003;
6. Кулініч Т. Країна колядок: Поет. світ І. Калинця. Лг., 2009.

Бібліографічний опис:

Калинець Ігор Миронович / М. М. Ільницький // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-10472>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).